

Knud Kristensen fra Hover

Danmarks statsminister 1945-1947

Af Jon Høgh. - Da stemmerne var talt op efter folketingsvalget den 30. oktober 1945, stod det klart, at Venstre var valgets store sejrherre med en fremgang på 10 mandater fra 28 til 38. Partiets leder, den stovte vestjyske bonde Knud Kristensen fra Hover, der lige siden sin indtræden på Tinge havde fastholdt sin dialekt og talte i A-form og ikke i jeg-form, erklærede straks efter, at resultatet forelå, at han ville danne en ren Venstre-mindretalsregering, hvor de tunge ministerposter skulle løftes af Gustav Rasmussen som udenrigsminister og nationaløkonom, professor Thorkild Kristensen som finansminister. Erik Eriksen skulle fortsætte på sin post som landbrugs- og fiskeriminister. Den 7. november '45 afløste Knud Kristensens regering den efter befrielsen dannede samlingsregering under statsminister Vilhelm Buhl, der som noget meget vigtigt havde tilkendegivet, at »Danmarks grænse ligger fast«.

Det blev således Knud Kristensen, der kom til at lede den første regering i fredstid efter besættelsen, og det blev ham, der fra balkonen over Amalienborg Slotsplads med en lille fortalelse til taktløs folkeligt grin udråbte kong Frederik den 9.

Statsminister Knud Kristensen.

til konge, efter at kong Christian 10. var afgået ved døden i april 1947.

Den smalle mindretalsregering fik i særlig grad til opgave at løse efterkrigstidens mange og store økonomiske problemer, som f.eks. hjælp til besættelsestidens ofre, udgifter til de mange tyske flygtninge, der befandt sig i Danmark efter Nazitysklands kollaps, samt til Den Danske Brigade, der i 1947 blev afsendt til Tyskland. Det kostede alt sammen mange penge, og for at skaffe midler indførtes ekstraordinære skatter og forhøjelse af forbrugsafgifterne.

Trods skarp opposition fra især socialdemokraterne med 48 mandater og kommunisterne med 18 mandater, men dog takket være velvillig holdning både fra de radikales 11 medlemmer og de konservative med 26 mandater lykkedes det regeringen at føre en socialliberal politik, som støttepartierne billigede. Det gav sig udtryk i rigtig mange sociale reformer, boligstøtteleven af 1946, der ved store statslån stimulerede boligbyggeriet. Og frem for alt lykkedes det nogenlunde at fortsætte befrielsesregeringens stræben efter at få bragt landets næringsliv på fode igen efter besættelsens forstyrrelser, bl.a. ved gennemførelsen af den største udskrivning af direkte skatter i vort land, engangsskatten, hvor det var beregnet, at der var formuer på omkring 4 milliarder kroner såkaldte ledige penge i omløb, der pålagdes store afgifter, som indbragte statskassen omkring én milliard kroner.

»A sejer Walbekom«

Med hensyn til det sydslesvigske spørgsmål udtalte Knud Kristensen allerede i sommeren 1945, at han gerne så, at Sydslesvig blev løsrevet fra Tyskland, og i en grundlovstale i 1946 slog statsministeren fast, at 'Sydslesvig genvundet - det er kampens mål', men det var jo heller ikke ham, men hans forgænger, Buhl, der havde udtalt, at grænsen lå fast. Det skulle vise sig, at Knud Kristensens regering ikke kunne mønstre et flertal på Christiansborg for det bebudede kampmål. Derfor udskrev han på Sydslesvig-spørgsmålet folketingsvalg, der afholdtes den 28. oktober 1947. Men situationen var den samme efter valget. Resultatet blev, at regeringen trådte tilbage den 5. november 1947 og blev afløst af ministeriet Hans Hedtoft, der til stor forbitrelse for Kristensen som udenrigsminister overtog Gustav Rasmussen, der i virkeligheden havde

modarbejdet sin regeringsleder i det sønderjyske spørgsmål. 'A sejer walbekom,' lød den afgående statsministers lykønskningshilsen til efterfølgeren.

I 1949 brød Knud Kristensen med Venstre og trådte ud af Folketinget. I 1953 dannede han partiet De Uafhængige, der først fik repræsentation i Folketinget i årene 1960-66 og igen i 1973-75 i et valgteknisk samarbejde med Fremskridtspartiet.

Knud Kristensen døde i 1962 næsten 82 år gammel.

Bonde og statsminister Knud Kristensen.

Statsminister Knud Kristensen (1880-1962) og hustru Elses gravsten på Humlebæk Kirkegård.

*Knud Kristensen er gårdmands-
søn, født i Hover mellem Ringkø-
bing og Ørnholm den 26. oktober
1880.*

*Hangik i slægtens spor og lod sig
uddanne ved landbruget.*

*Som ganske ung tog han ophold
på Frederiksborg Højskole, Da-
lum Landbrugsskole på Fyn og
Askov Højskole.*

*Derpå købte han en gård i Ød-
sted ved Vejle, som han drev
indtil 1920 for derefter at slå sig
ned som folketingsmand, valgt i
Hornsletkredsen på Djursland,
og gårdejer i Humlebæk.*

Slaget ved Fredericia den 6. juli 1849

Af Jens Erik Villadsen. - Vi er på en efterårsdag i 1902. Jesper Jensen sidder på gårdens staldloft i Borbjerg. Sådan har det været de seneste år, hver gang der kom nogen i gården.

Årsagen var, efter hvad der er fortalt i familien, at han var krigsveteran fra 1. slesvigkrig 1848-50 og led af de frygteligste traumer. De var blevet forværret med årene og nu nærmest gjort ham »tosset«, set med datidens øjne.

Han havde været med i slaget ved Fredericia den 6. juli 1849, hvor den belejrede by ved list havde fået spredt fjendens tropper, så de kunne bryde ud, og derved var på vej som sejrherre af krigen.

Jesper kom dermed i kategorien »Den tapre landsoldat«. Men, - han betalte prisen for denne hæder resten af livet. Det samme gjorde hans hustru og børn - og videre til endnu en generation.

Fredericia slaget den 6. juli 1849

Det var oplevelserne ved dette slag, der blev ved at plage Jesper resten af livet. Overleveringer siger, at han havde store problemer med den rædsel, der fulgte med at skulle bryde igennem fæstningen og efterfølgende dræbe fjenden. Det var jo unge mænd på hans egen alder.

Han skulle efterfølgende hjælpe sårede til behandling på lazarettet. Her bistod han med amputationer, og det var jo uden bedøvelser af nogen art. Han har fortalt, at han blev ved med at kunne høre skrigene, når lægen savede et ben eller arm over.

Den Tapre Landsoldat. Billedet er fra et postkort sendt til skribentens far i 1927.

Hæder

Der var som sådan ikke nogen hæder til de hjemvendte soldater. De danske soldater fik lov at vente længe. De eneste, der umiddelbart blev hædret de første mange år, var dem, der fik en gravsten på kirkegården eller et mindesmærke ved en vejside.

Deltagerne i tre års krigen 1848-50 modtog ingen medaljer efter krigen, selv om de blev fejret som sejrherre, og landets jubel ingen ende ville tage. Det var dog på tale, at de skulle have en medalje i 1850. Ved Statsrådets møde den 28. januar 1851 besluttedes det, at der ikke skulle uddeles nogen hæder.

I 1872 var man imidlertid kommet frem til, at veteranerne fra de

to Slesvigskrige skulle hædres. Det blev afvist af Kongen. Men i 1875-76 fik man endelig bevilget penge til medaljerne.

Jesper modtog i 1876 den indstiftede erindringsmedalje, der kun blev givet til personer, som havde været tilknyttet afdelinger, der havde været på feltfod.

I 1898 fik han 50-års jubilæums-gaven på 100 kr. og i 1907 »Hædersgaven«, der var på 100 kr. årligt resten af livet. Han fik dog ikke megen gavn af den livsvarige hædersgave, da han døde mindre end et år efter, at den blev bevilget.

Hjemme igen

De første år efter hjemkomsten fra krigen var han tjenestekarl på sog-

nets gårde, men i 1855 købte han en af egnens bedste gårde og blev kort efter gift. Han fik syv børn med to hustruer. Den første døde efter femte barnefødsel. Jesper Jensen døde i 1908.

Konsekvenser for børnene

Jeg begyndte med at fortælle, at det havde konsekvenser for Jespers hustru og efterkommere. Det, vi ved, er, at hans datter, der var min oldemor, var meget psykisk sårbar.

Hun var født i 1859 som ældste datter. Igen er det overleveringer, men det hedder sig, at hun og moderen skulle tage sig af sin far, når »særhederne« tog overhånd, og at hun efter moderens død på det nærmeste havde sin far som et ukontrolleret barn. Igen - det er noget, der er fortalt i familien.

Oldemor Marianne blev gift med sognets smed. I vinteren 1914 blev hun mere og mere nedbrudt og døde fra sin mand og 10 børn, hvoraf de to yngste endnu ikke var konfirmeret.

Hendes yngste datter var præget af moderens sindstilstand, lige til sin død som 90-årig. Hun gav sin morfar, Jesper Jensen, skylden for familiens ulykke.

Jeg har prøvet at undersøge, om der var nogen form for diagnosticering af veteraner dengang, men har ikke kunnet finde det. I den litteratur, jeg har kunnet finde, er de for det meste blevet betegnet som »tosser« eller »utilregnelige«. I dag ville Jesper givetvis have fået diagnosen PTSD.

PRÆSENTATION AF ÅRBOGEN

HARDSYSSEL ÅRBOG 2021

Årbogen præsenteres på

HISTORIENS DAG

30. oktober 2021

Stedet er ikke fastlagt, men følg med på foreningens hjemmeside

www.hardsyssel.org

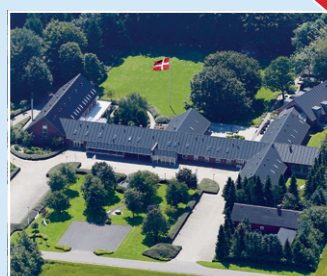
Glæd dig til Hardsyssel Årbog 2021, der som sædvanlig indeholder mange spændende artikler.

SOMMERMØDE

HARDSYSSEL HISTORISK SAMFUND

afholder sommermøde og generalforsamling

HUSK

4. september 2021

Laugesens Have
Knivbækvej 13, Brejning
6920 Videbæk

11 sømænd fandt deres død i bølgerne

Af Jon Høgh. - Vi skruer tiden tilbage til 1885, hvor det klokken 9 om aftenen den 2. februar meddeltes, at det hollandske dampskib 'Hekla' på en rejse fra Stettin til Amsterdam med stykgods var strandet under en orkanagtig storm i Laust Bjerges stranden i Fjand mellem Husby og Thorsminde.

Hardsyssel Tidendes udsendte har fået oplyst, at skibet ved de hårdtslående bølgers kraft brækkede midt over kort efter strandingen. Kaptajn Fischer, der befandt sig på kommandobroen, blev ved skibets hårde medfart kastet over bord og druknede i den iskolde og frådende sø.

Den øvrige besætning på 14 mand blev ved katastrofen adskilte med seks mand i skibets forende, mens otte forblev i den bageste ende, der straks sank, således at også de, bortset fra én, matros G. de Gruijtsr, der reddede sig i land på et stykke af masten, blev bølger-

nes bytte. Efter at den omtalte matros var skyllet i land, klamrende sig til mastestykket, blev han opdaget ved hjælp af strandlys, opsendt fra redningsstationen ved Thorsminde, hvorfra der straks var ankommet redningsmænd til stedet, medbringende et såkaldt raketapparat, der via en transportabel rampe udskød

en line med en redningsstol, som de nødstedte, én ad gangen, anbragte sig i og blev trukket i land.

Af de seks sømænd i skibets forende reddedes om morgenen ved redningsapparatet halvdelen, nemlig 1. styrmand Belzen, bådsmand Chr. Nielsen og matros Jan Schop, der alle tre var søgt uden bords. De

andre tre var forblevet inden bords, og det var ikke lykkedes dem at komme ud, før dækket, med dem, skred og søndersplintredes.

Det oplyses, at Thorsminde-redningsmændene straks efter strandingen yderligere affyrede to raketter, som begge nåede skibet, men mørket og det dårlige vejr gjorde det umuligt for mandskabet at gribe linerne. Dette, og at redningsstationen beklageligvis ikke mere rådede over strandlys, hvad også senere beklagedes, umuliggjorde videre kontakt med skibsvraget. Hertil er også at sige, at havet mellem vraget og land var fuldstændigt opfyldt af drivende stykgods, så som 1.200 sække med sukker, 300 mel- og kornsække, smørtønder og olie- og spritbeholdere, der af bølgerne væltede rundt i et virvar.

De reddede besætningsmedlemmer har udtalt, at der fra redningsvæsenets side blev gjort alt for at skaffe dem hjælp.

Redningsmænd fra Thorsminde ankom til stedet, medbringende et såkaldt raketapparat, der udskød en line med en redningsstol.

I 1970 blev 1.098 sognekommuner til 277 nye kommuner

Kommunalreformen i 1970 - set fra Velling

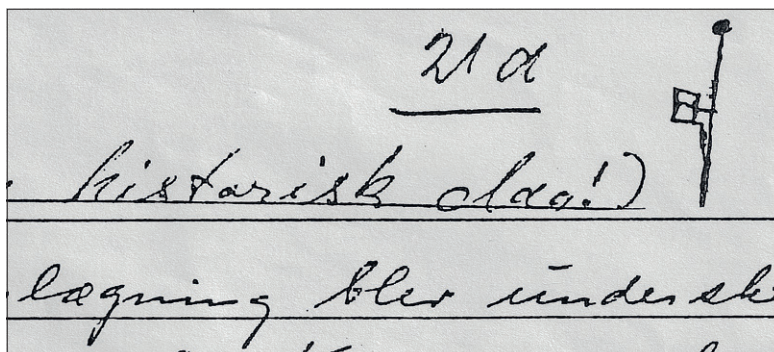
Af Steen Espensen. - Den 1. april 2020 var 50-året for kommunesammenlægningen i 1970. Reformen havde været på vej i flere år. De små sognekommuner var utidssvarende og kunne ikke løfte de opgaver, som samfundsudviklingen krævede. Det drejede sig bl.a. om skoleforhold, ældrepleje, byudvikling og skatteforhold.

Men ikke alle sognekommuner var glade for den reform, der var på vej. I Velling sogn syd for Ringkøbing viser referaterne i sognerådsprotokollen nogle af problemerne.

I flere år have man været klar over, hvad der skulle ske. Så sognerådet havde i god tid nedlagt to små skoler og bygget en ny, stor skole. Nabo-skabet til Ringkøbing kunne ellers resultere i, at sognets børn skulle til Ringkøbings skoler.

Handlekraft og humor

Sognerådsformand Jens Kirk skrev

Udsnit af sognerådets mødereferat, med det i teksten omtalte flag, som står på halv stang. - Foto: Steen Espensen.

referaterne af rådets møder. Han havde både handlekraft og humor. Mødet den 4. november 1968 er refereret således:

»Sognerådsmøde den 4/11 1968. (En historisk dag!) - Vilkaarene for Kommunesammenlægningen blev underskrevet. Sognerådet foreslog 25 Medlemmer til Kommunalbestyrelsen i den nye Ringkøbing Kommune.« Referatet er illustreret med en flagstang og flaget på halv stang!

Et senere notat i sognerådets protokol viser rådets initiativ uden andre myndigheders tilladelse:

»Det vedtoges på ny, at søge om 50 km fartbegrænsning gennem Velling.«

»Fredag den 1 Juni blev der med skilte etableret 50 km fartbegrænsning gennem Velling by. - Skiltene blev købt af »Phønix« - uden tilladelse. - fra Politiet!!

Jens Kirk

»Var nær blevet arresteret! - skiltene blev dog stående - og snart fik vi tilladelsen.«

Et senere notat fortæller om oprettelsen af Det centrale Personregister:

»Formanden fortalte om et besøg, han havde haft af repræsentanter for amtsrådet (Opstrup og Ebbensgård) i anledning af, at Velling sogneråd som det eneste i landet havde modsat sig at medvirke ved C.P.R. - Måtte stå »skoleret« og love bod og bedring. Ellers kunne »kildeskatten« ikke indføres i Danmark, sagde Ebbensgård! (Skandale!)«

I Velling findes kun få vejnavne. Da der fra myndighedernes side kom krav om det, var sognerådets indvending, at sådan noget var unødvendigt. Derfor hedder alle stikvejene i et villakvarter Velling Kirkeby lige som vejen igennem Velling.

Mennesker og steder, Vestjysk Digterrute

Af Magnus Moesgaard, formand for bestyrelsen for Kaj Munks Præstegård. Boganmeldelse af Jon Høgh's bog »Mennesker og steder, Vestjysk digterrute, Kaj Munk«.

Udgivet af Vennekredsen for Kaj Munks Præstegård 2020. 114 sider med illustrationer og kortmateriale).

Bogens titel kan lede tankerne hen på en turguide. Det er også en af tankerne med udgivelsen, at man med bogen i hånden kan tage på tur i Kaj Munks Vestjylland og ved brug af tekst, kortmaterialet, adresser og sidehenvisninger ved selvsyn kan opleve de steder og lokaliteter, der inspirerede Kaj Munk. Store jagtarealer, som gav ro i sindet og stof til

fantastiske jagtfortællinger, beskrivelser af gode kammerater og en dyb indsigt i det, man vel kan kalde vestjysk selvforståelse, hvor højt til loftet og ydmyghed gik hånd i hånd.

Et landskab, som på alle planer formede Kaj Munk, hans liv og virke. Fra Vedersø Klit i vest til Vind Hede i øst. Fra Løkkelykke i syd til Klosterheden og Linde i nord, viser bogen vejen, og tager læseren med på rejsen.

En rejse i følelsernes verden

Graver man et stik dybere, hvad enten man er Kaj Munk-kender eller måske blot har lyst til at få udvidet eller genopfrisket sin Kaj Munk-viden, er der undervejs også en anden rejse, man kan tage med på.

En rejse ind i følelsernes verden hos præsten, journalisten og dramatiker.

I et brev til sin plejemor, Marie Munk, giver han følelserne frit løb og blotter sin fortvivlelse og afmagt, efter begravelsen af Marie Sand og hendes nyfødte søn. En begivenhed, som fandt sted kun godt et år efter, han var blevet præst i Vedersø, og som inspirerede ham til at skrive skuespillet »Ordet«. Kaj Munk skriver selv i erindringsbogen

Foto af Kaj Munk og hans meget gode jagtven, Johan fra æ Havbjerger. - Foto gengivet fra bogen.

»Foråret så sagte kommer« om sine første år i Vedersø, at de var langt fra de lykkeligste, men alligevel de rigeste og mest værdifulde i hans liv. »Værdifulde for mig selv i min indre vækst, værdifulde i, hvad jeg gav andre.«

En anden begivenhed i Kaj Munks første år i Vedersø var deltagelsen i en bryllupsfest, kaldet »Den ringe bondes bryllup.« En bryllupsfest, der gjorde stort indtryk og afdækkede noget meget vigtigt for ham om de mennesker, han var præst for - mennesker, der hvilede i sig selv, og hvor ydmyghed og taknemmelighed var en naturlig selvfølge.

Et greb i armen - et ridderslag. - Et menneske, som Kaj Munk værdsatte meget højt, var husmand, fisker, altmuligmand og jæger Johan fra æ Havbjerger. Under en jagttur greb Johan på et tidspunkt Munk i armen og viste ham blodspor i sneen. »Her er der minsanden skudt på ham!« (ræven) Kaj Munk beretter selv om hændelsen. »Dette greb i armen - jeg glemmer det aldrig.« Det var et af mit livs begivenheder, et ridderslag: Jeg var nået at blive ven og kammerat og ligemand med husmanden Johan i æ Havbjerger.

Bogen rummer mange flere store og små dramaer og anekdoter. Ikke så meget om verdensmanden, modstandsmanden eller dramatiker, men om mennesket Kaj Munk og de begivenheder, miljøer og folk, som formede ham på rejsen.

Her må jeg give forfatteren ret, når han indledningsvis i bogen skriver:

»Det er synd og skam, at førstestyndsprædiken 1944 er kommet til at stå som Kaj Munks endelige farvel til menigheden i Vedersø sogn, som han i bund og grund holdt uendelig meget af.«

Bogen er rigt illustreret med tegninger og fotos.

Bogens forside.

Agnethe Maagaards glaskunst i Dybe Kirke

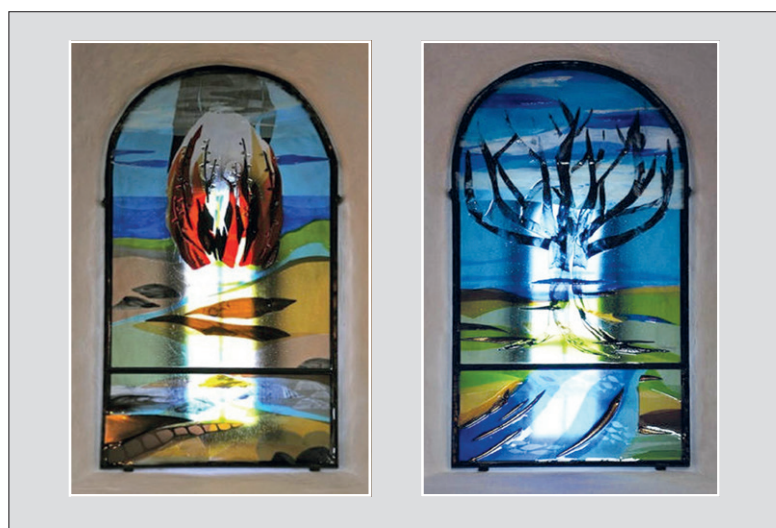
Af Jens Erik Villadsen. - Der er en stor kulturarv gemt i de gamle midaldre kirker, der pryder det danske landskab. I århundreder har man forsøgt at værne om kirkerne og de kunstværker, der er blevet overleveret igennem generationer - med mere eller mindre held.

Men man må også i nutiden sætte sit præg på udsmykningen, når det kan forenes med det oprindelige. Et godt eksempel herpå er Dybe Kirke i Lemvig Provsti.

Her har man fået glaskunstneren Agnethe Maagaard fra Bøvling til at udføre to glasmosaikker i to af kirkens vinduer.

Hun har valgt to temaer fra det gamle testamente, nemlig:

»Moses den ildslue, der står op af

Agnethe Maagaards glaskunst i Dybe kirke. - Foto: Jens Erik Villadsen.

tornebusken, uden at fortæres. Da han kommer den nær, opdager han, at det er Gud. Tornebusken viser, at

Gud er i alting«. - Og: »Midt i den vidunderlige have stod det mægtige LIVETS TRÆ. Det var så stort, at

dets krone voksede ind i skyerne, og dets tykke rødder drak af selve Verdensdybet. Ved rødderne af livets Træ sprang fire floder ud og løb derfra ud i hele verden«.

Agnethe Maagaard er i sin kunst inspireret af sin opvækst i Vestjylland med den barske natur. Som hun siger: - Det har præget mit sind og måden at være menneske på. Og hun fortsætter med forklaringen på sin kirkekunst:

»Glasset bliver levende i mødet med lyset. Det får derved et strejf af skabelsens magi. De blå nuancer, der dominerer glastavlerne, er med til at understrege, at vi træder ind i et rum for fordybelse og ro«.

Bordings første tekstilvirksomhed

Af *Bent E. Hansen*. - Den første tekstilvirksomhed i Bording blev etableret i 1902 af uldhandler Jens Bjerg.

Forinden havde han rejst rundt omkring i 5 år som uldhandler og fik opsparet en del penge. Han fandt, at nogle af de varer, han solgte som uldhandler, kunne han selv strikke. Så en del af opsparingen brugte han til at købe Bredgade 3 i Bording og starte en tekstilforretning.

Forretningen var så lille, at »disken kun var 4 alen lang, og når der var en 3-4 mennesker i den, var den fuld. Men forretningen gik godt.« (Citat fra Jens Bjergs dagbog).

Jens Bjerg var dengang kun 22 år og måtte derfor have faderen til at løse borgerskab, fordi han var for ung til at drive forretning i eget navn.

Året efter, i 1903, byggede han huset på Bredgade 5. Her fortsatte han tekstilforretningen ud til gaden, og i baghuset indrettede han strikkeri med to strikkemaskiner og en rundvæv. Han var oppe på at have 8-10 mand ansat.

Det hele gik rigtig godt. Forretnin-

gen solgte godt. Ligeledes solgte han varer til andre uldhandlere, og han rejste også selv ud og solgte uldvarer.

Han var den første, der fik telefon i byen - en partstelefon. Det tjente han også på. Senere, i 1906, kom

der dog telefoncentral. - Allerede i 1905 solgte han det hele og rejste videre ud i verdenen til nye eventyr. De sidste mange år var han hotelejer på Island. Desuden opkøbte han islandske heste og solgte dem videre til Danmark.

Jens Bjerg døde i 1927 kun 49 år gammel - som millionær.

Det anbefales at læse bogen: »Jens Bjerg - en saga blot«, skrevet af Hans Thomsen. Det er spændende læsning.

Bredgade 3 og 5. De to ejendomme, hvor Jens Bjerg drev virksomhed fra 1902-1905. Husene findes endnu. Foto: Bording Lokalhistorisk Arkiv

Moster Puttes hus

Af *Jens Erik Villadsen*. - Ude midt i ingenting på Gjellerodde ligger der et lille rødt betonhus. Mange ældre på egnen kan stadig huske de glade dage i det lille hus, da »Moster Putte« i nogle år lejede det af Lemvig Kommune.

Huset er et minde fra besættel-

sestiden. Som en del af Atlantvolden byggede man på toppen af Hygum Bakke nogle bunkers, hvor man installerede langtrækkende kanoner. Man mente imidlertid, at det var for farligt for de tyske officerer, der skulle styre slagene, at opholde sig der. Derfor byggede man et stykke

derfra, på Gjellerodde, det lille hus. Herfra kunne officererne sidde trygt med telefonen og give ordrer til de menige soldater i bunkerne, når de skulle angribe flyene, der kom ind fra vest.

Efter krigen fik skolerne i Lemvig råderet over det lille hus på Gjellerod-

de og brugte det som madpakkehus, når eleverne var på tur derud. På et tidspunkt i 1960-erne lejede Margrethe Brun huset, og hun havde det til sin død. Hun var en meget venlig og hjælpsom kvinde, der var kendt og værdsat af mange. Hun blev kaldt »Moster Putte« - deraf navnet.

Moster Puttes hus på Gjellerodde. - Foto: Jens Etik Villadsen.

Der er lys forude

Redaktør
Bent E. Hansen.

Foreningslivet har haft det hårdt de seneste måneder på grund af corona epidemien og de restriktioner, den har affødt. Ja, foreningslivet er næsten gået helt i stå. Siden julen 2020 og frem til maj i år har det stort set været umuligt at mødes i foreningerne. De mange frivillige har ikke haft mulighed for at planlægge og afvikle de arrangementer, der normalt trækker mange mennesker til.

Sådan er det også for foreningen Hardsyssel Historisk Samfund. Det lykkedes os at gennemføre sommermødet og vores årlige generalforsamling i september sidste år på Handbjerg Hovgaard – i øv-

rigt med stor tilslutning af medlemmer. Men bortset fra det har alle vores arrangementer været aflyst i nu over et år.

Nu håber vi, at der er lys forude. Vi regner med at kunne holde en forsinket generalforsamling for året 2021 i forbindelse med vores sommermøde i Laugesens Have ved Videbæk den 7. september. Medlemmer af Historisk Samfund vil få invitation til generalforsamlingen og sommermødet via vores nyhedsbrev.

Hardsyssel Tidende, der også udelukkende bygger på frivilligt arbejde, har også været ramt af nedlukningen. F.eks. biblioteker,

museer og andre kulturelle institutioner spiller en meget væsentlig rolle for distribution og formidling af vores avis. Nu, hvor bl.a. disse institutioner så småt er begyndt at åbne, håber vi, at vi igen kan komme bredt ud til jer læsere.

Derfor udsender vi her i juni 2021 det sjette nummer af Hardsyssel Tidende. Vi håber, at I - ligesom de foregående numre - vil tage godt imod det nye nummer.

God læselyst!

At holde kæft med tilbagevirkende kraft

Af Steen Espensen. - I september 2003 var jeg leder af et 14-dages kursus på Vestjyllands Højskole. Emnet var vestjyske kirker. En af dagene besøgte vi kirken i Nørre Vium. Tæt ved kirken står en stor gravsten for venstremanden, forhenværende minister Jens Sønderup (1894-1978).

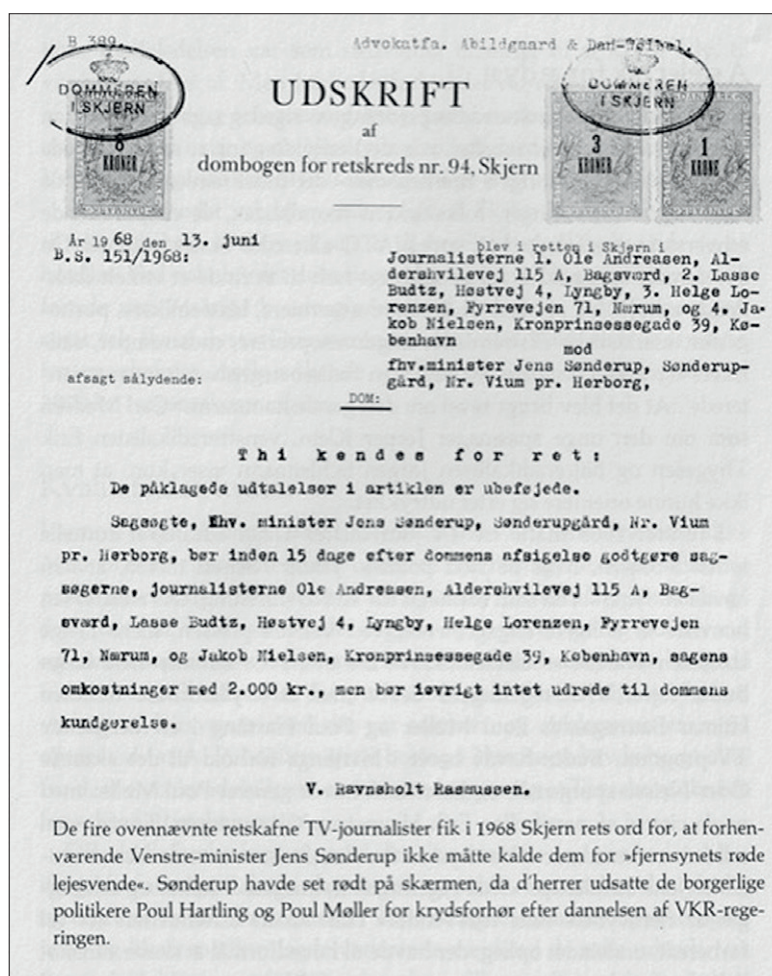
Vi standsede ved stenen, og jeg fortalte, at Jens Sønderup på et tidspunkt havde brugt udtrykket »røde lejesvende« om en gruppe Tv-journalister i Danmarks Radio.

Historien bag udtrykket er, at journalisterne Ole Andreasen, Lasse Budtz, Helge Lorentzen og Jakob Nielsen i 1968, efter dannelsen af en regering med deltagelse af partierne Venstre, Konservative og Det radikale Venstre, havde krydsforhørt Hilmar Baunsgaard, Poul Møller og Poul Hartling i et Tv-program.

Derefter skrev Jens Sønderup i et læserbrev i Vestkysten: »Skal regeringen Baunsgaard dolkes og ødelægges af fjernsynets »røde lejesvende«?« Han så udsendelsen som »et vel forberedt og ondartet oplæg, der havde til hovedformål at skabe vanskeligheder for det nye styre.« Journalisternes væremåde betegnede han som »anstødelig, tendentiøs og usaglig«.

Anlagde injuriersag

Journalistforbundet anlagde injuriersag. Tre af de fire journalister måtte under eds ansvar i retten fortælle

Kopi af udskrift fra dombogen for retskreds nr. 94, Skjern.

om deres politiske ståsteder. Jakob Nielsen havde en fortid som formand i en afdeling af Konservativ Ungdom. Ole Andreasen havde tidligere været ansat ved Venstrepressen, og Helge Lorentzen svarede »socialdemokrat«.

Retssagen fik jyske venstrefolk til

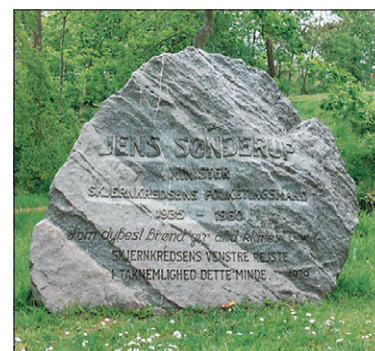
at forberede en indsamling, hvis rettens afgørelse gik imod Jens Sønderup. Og det gjorde den. Dombogen for retskreds nr. 94. Skjern fra 13. juni 1968 afsagde kendelse om, at »De påklagede udtalelser i artiklen er ubeføjede.« Endvidere: »Sagsøgte, fhv. minister Jens Sønderup, Søn-

derupgård, Nr. Vium pr. Herborg, bør inden 15 dage efter dommens afsigelse godtgøre sagsøgerne - sagens omkostninger med 2000 kr.«

Ål og brændevin - og æblemost

Journalisterne var åbenbart sikre på sagens resultat, for de havde bestilt ål og brændevin på hotellet efter retsmødet. Ved et nabobord delte Jens Sønderup og hans kone en æblemost. Så hævdede han sit glas mod sine modstandere: »Asæjer tak for ædyst.«

Da jeg havde fortalt den historie, tilføjede en af deltagerne, fhv. statsminister Anker Jørgensen, at Jens Sønderup også var op-havsmand til udtrykket: »Man burde kunne holde kæft med tilbagevirkende kraft«.

Tæt ved kirken står en stor gravsten for venstremanden, forhenværende minister Jens Sønderup. - Foto: Steen Esbensen.

Lokalhistorisk årbog godt modtaget

Af Annette Holm. - Det var med spænding, at Ringkøbing Lokalhistoriske Arkiv i 2019 udgav sin første bog »Husker du - eller er det glemt«, men bogen blev rigtig godt modtaget og de 500 eksemplarer udsolgt i årets løb, så der blev trykt flere. Det gav arkivets medlemmer mod til at gentage succesen sidste år og fremover kalde det en årbog. 2021-udgaven er allerede planlagt og artiklerne ved at tage form.

Jørn E. E. Nielsen, der er arkivets tovholder for projektet, fortæller, at baggrunden for bogen er et ønske om at formidle historien om Ringkøbing og Rindum på en populær måde, så der bliver skrevet om både det, som mange endnu kan huske, og det, som er glemt.

»Vi samler mange arkivalier ind og er glade, når de ikke samler støv, så årbogen er en måde at gøre opmærksom på, at vi er her og formidle nogle af de gode historier fra arkivkasserne. Deter win-win«, siger Jørn Nielsen.

Det var i grunden tanken at udgive en julekalender med lokalhistoriske indslag, men Karl Hansen fra A. Rasmussens Bogtrykkeri, som blev kontaktet for en pris, mente ikke, der ville være det store salg i sådan en kalender.

»I stedet foreslog han en bog med lokalhistoriske artikler, for, som han

Jørn Nielsen med Ringkøbing-arkivets første to årbøger. Forsiderne er noget, mange endnu kan huske, nemlig Morten Pi Vester Strandgade og åbningen af Vesterhavs-Hallen. Foto: Annette Holm.

sagde, når de hvert år kunne lave 500 årbøger i arkivet i Ulfborg, kunne vi vel også,« siger Jørn E. E. Nielsen.

Det blev derfor besluttet at gøre forsøget. I begyndelsen var medlemmerne lidt tøvende, da det var første gang, de blev stillet over for sådan en opgave, men hurtigt bød nogle ind med gode historier.

»Jeg har opfordret så mange som muligt af de 16 aktive medlemmer i arkivet til at være med, så alle har ejerskab til årbogen. Nogle skriver, andre fotograferer, mens nogle finder oplysninger frem, og det er alt sammen vigtigt for helheden,« siger Jørn Nielsen.

Han glædede sig meget over, at der kom over 100 gæster til Arkivernes Dag den anden lørdag i november 2019 for at købe årbogen, og sidste år var der på trods af corona også godt salg i bogen, da den udkom, igen til Arkivernes Dag. Her kunne bogen købes på Torvet i Ringkøbing og i arkivet.

Han synes, det er spændende at

være tovholder for bogen, selv om det tager mere tid, end han havde regnet med, fordi tekst og illustrationer bliver afleveret på mange forskellige måder. Det er en buket af interessante historier om begivenheder, virksomheder og personer i Ringkøbing og Rindum, han får ind til bogen, redigerer og sender videre til bogtrykkeren.

»Hvis andre arkiver får lyst til at lave en årbog, vil jeg sige, at de skal bare gå i gang. Når man dykker ned i alle historier, selv de små, finder man mange ting, som man synes, det kunne være spændende for andre at læse,« siger Jørn E. E. Nielsen.

FAKTA

Husker du - eller er det glemt?
Ringkøbing Lokalhistoriske Arkiv.

Udgiver: A. Rasmussens Bogtrykkeri.
Pris: 149,00 kr.

Salg: Ringkøbing Lokalhistoriske Arkiv, Herningvej 8, Ringkøbing. Tlf.: 2489 8803.

Oplag: Arkivet har begge udgaver af årbogen til salg.

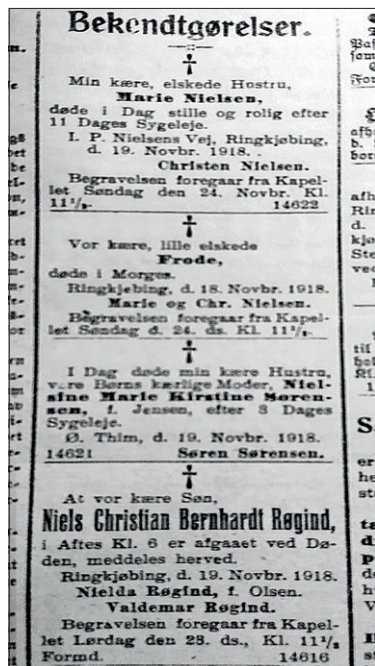
Virkeligheden overhalede historien

Af Annette Holm - Ingen havde regnet med, at Ringkøbing Lokalhistoriske Arkivs første årbog fra 2019 ville blive brandaktuel, da Holger Nordestgaard tilbød at skrive en artikel om den spanske syge, der hærgede landet 100 år før. Få måneder efter, at bogen var udgivet i november, buldrede en ny pandemi frem, og corona ligner på mange måder den spanske syge, så virkeligheden overhalede historien.

Holger Nordestgaard skrev om den spanske syge generelt, men især dens huseren på Ringkøbing-egnen, og han fandt frem til en række dødsannoncer, der taler deres tydelige sprog om sygdommens store dødelighed blandt unge mennesker.

Den spanske syge var ved at gå i glemmebogen, men den blev genopfrisket ved 100 året for epidemien, og derfor falder artiklen godt ind i bogens titel »Husker du - eller er det glemt?«. Arkivets intention med årbogen er netop at fortælle

om begivenheder, virksomheder og personer i Ringkøbing og Rindum, som mange endnu husker, eller ligger som så langt tilbage, at de er

Dødsannoncer på stribe fra den spanske syge. Foto: Annette Holm.

blevet historie for alle. Artiklen om den spanske syge var da også med til at udbrede kendskabet til arkivets første årbog. Ikke kun historisk interesserede, men også forskere mange steder fra viste stor interesse for bogen.

Men det er først og fremmest de artikler om noget, som folk selv kan huske, mange synes er spændende. Forsiden af bogen er derfor prydet med et foto, mange kan nikke genkendende til, og bagsiden henviser så til noget, der er glemt. Det gør også, at bogen i sig selv er genkendelig, så ingen kan være i tvivl om, at det er den lokalhistoriske årbog, man har i hænderne.

Det er arkivets egne medarbejdere, der har skrevet alle artikler, så de er meget forskellige, men fælles for dem er, at de er skrevet af interesse for emnerne og lyst til at formidle det, som hver enkelt har arbejdet med. Ikke bare teksterne, men også de mange illustrationer, der er gravet

frem i arkivets egne gemmer eller andre steder fra, fortæller om det store arbejde, der er lagt i årbogen.

Arkivets medarbejdere har fundet mange forskellige emner frem. Nogle er unikke for området, mens andre er lokale vinkler på noget alment, noget som andre historisk interesserede vil synes, det er spændende at læse om. Det gælder for eksempel i 2019-bogen strandsrom, fremstilling af øl, og mergelgravning, og i den følgende årgang epidemibygninger, krudthuse og adselkogning. Der også helt lokale historier, men om personer, som er kendt viden om. Bogtrykker Louis Rasmussen er et eksempel på det.

Og så er der en del historier, som folk med relation til Ringkøbing og Rindum kan huske og få genopfrisket, plus dem, der er fra en svunden tid, men tilsammen giver de og årbøgerne er indblik i, hvad der gennem tiderne har rørt sig i og omkring Ringkøbing og Rindum.

Stenkors fra ca. 1150

Af Jens Erik Villadsen. - Når man fra Bækmarksbro kører mod Bøvlingbjerg, kan man nogle få hundrede meter på højre side se et kors af granit. På Lemvigvejen nord for byen er et tilsvarende kors.

Hans Edvard Nørgård-Nielsen skriver i sit værk - Limfjorden 1 - at han i sin barndom var meget betaget af korsene. Han har hele livet undret sig:

»I et magert samfund, hvor alt skulle være til nytte, var det besynderligt, at ingen vidste, hvorfor de stod der, men gamle folk fortalte,

at korset ved Lemvigvejen var rejst på det sted, hvor en forlystelsessyg herregårdsfrøken havde danset sig til døde. Så det var i yderkanten af den indremissionske tid en historie om morale. Siden har de to små kors

Korset på vejen mod Bøvling og korset nord for byen mod Lemvig.
Foto: Jens Erik Villadsen.

eksempler på, at »Den hvide Jomfru stadig kan gøre fortræd. Eller hvad hun nu gør«!

- Det korte af det lange er, at ingen ved, hvorfor de står der. Men de har været med til at danne myter og fortællinger, siden de blev sat op - nok engang i 1100-1200 tallet.

www.hardsyssel.org

Klik ind på www.hardsyssel.org Her kan du finde oplysninger om hvad Historisk Samfund for Hardsyssel er, læse nyhedsbreve, læse ældre udgaver af Hardsyssel Tidende og meget mere. - Du kan også tegne et medlemskab samt tilmelde dig foreningens nyhedsmail.

Udgiver:
Hardsyssel
Historisk Samfund
af 1906

Ansvarshavende:

Bent E. Hansen
Markvænget 6A, 7441 Bording
Tlf.: 3121 2242
Mail: beh51mr@gmail.com

Hjemmeside: www.hardsyssel.org

Redaktion:

Bent E. Hansen
Jens Erik Villadsen
Annette Holm
Jon Høgh

Layout og prepress:

Erhard Leach

Tryk: Tarm Bogtryk og offset

Naturens Rige på flaske

HARDSYSSSEL.DK

RING 9732 1166

**Kompetent
Ordentlig
Handlekraftig**

Hvad mere har du brug for?

Book et møde
landbobanken.dk

Ringkjøbing
Landbobank